

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

XXIIII
1737 135
24
AQVIS DESTILLATIS
OFFICINALIBVS

QVAM

PRÆSIDE

D. IOANNE HENRICO SCHVLZE
MEDICINÆ ELOQVENTIÆ ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIÆ PROFESSORE PVBLICO
ORDINARIO

ACADEMIÆ CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM ET
REGIÆ SOCIETATIS SCIENTIARVM BERO-
LINENSIS SODALE

PRO GRADV DOCTORIS

RITE CONSEQVENDO

A. d. Junii Anni MDCCXXXVII.

PVBLICE DEFENDET

CHRISTIANVS GODOFR. LIEBERS
SCANDAVIENSIS MISNICVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE

Litteris JO. CHRIST. HILLIGERI, Acad. Typogr.

22

VIRO
SVMME REVERENDO
DOMINO
M. IOAN. GOTTFRIED
HÆNTZSCHELIO

S. S. MINISTERII ZITTAVIENSIS SVMME MERITO PA-
STORI PRIMARIO.

NEC MINVS
PRÆNOBILISSIMO ATQVE ÆSTVMATISSIMO
DOMINO
IOANNI CHRISTIANO
HÆNTZSCHELIO

S. REG. MAL. POLONIARVM ET ELECTORIS SAXONIÆ
VTRIQVE ACCISÆ ET PORTORIO ALBIS PRÆ-
POSITO REGIARVMQVE RATIVM
MAGISTRO &c.

DOMINIS
PATRONIS AC MÆCENATIBVS
MEIS AD CINERES VSQVE COLENDIS.

VIRI PRÆCLARISSIMI
PATRONI, PATRVELES, MÆCENATES
SUMMA ANIMI PIETATE ATQVE
HONORE PROSEQVENDI,

Andem SUMMVM NVMEN
eis, quæ per omnem fere
vitam meam assidue optavi,
annuit, & tandem jucun-
dum mihi apparet tempus,
quo vobis, PATRVELES ac MÆCENATES Æ-
STVMATISSIMI, gratam & obsequiosissimam
meam mentem publico exhibeam speci mi-
ne. Nec levi animo tot non numeranda
benevolentia atque beneficiorum vestro-
rum genera mihi sunt consideranda, quo-
rum me a prima ætate & incunabulis par-
ticipem reddidistis. Cum enim præcipitata
morte per tridui spatium parentibus orba-
rer, a Te, VIR PRÆNOBILISSIME, statim susce-

sceptus, alterum quasi in Te, parentem,
inque Tua Beata, vt & in ea, quæ adhuc
Tibi ad magnam animi voluptatem vivit,
conjugæ, alteram matrem deprehendi, ita
vt ad hunc vsque diem non senserim, me
parentibus destitutum fuisse. Tua optima
tutela & paterna cura non parum magni
æstimanda, educatus sum, nec quicquam
omisisti, quod vlllo modo me fortunatum ali-
quando reddere posset. Hinc curam
intendisti, vt a priuatis præceptoribus id,
quod honestum, quod turpe, quodque vi-
rum reddit eruditum, addicerem. Post-
quam vero paululum ætate prouectus, ad
illustre Zittaujæ Gymnasium missus sum,
per sex annorum spatium perpetuo fruebar
Tuo Fauore ac sustentatione, quæ benefi-
cia *Tui Dilectissimi Fratris, Macenatis mei Optimi,*
paribus accumulabantur, siquidem in lite-
ris & moribus non solum, verum etiam in
iis, quæ Deo accepta sunt, magna indu-
stria

stria ab eo instruebar; de reliquis, quæ non
fatis extollere possum, mentionem facere
nolo. Quamquam vestra, VIRI PRÆCLA-
RISSIMI, MAECENATES AESTVMATISSI-
MI, beneficia, quæ in me collocastis, sem-
per non leuia erant, a die tamen ad diem
pluribus ac simul majoribus, præsertim cum
altiora peterem, coagmentabantur; dum Tu,
VIR SVMME VENERANDE, mei sæpius me-
mor fuisti: & FRATRIS TVI CHARISSIMI be-
neuolentiam atque indefessam curam, perin-
de ac patris erga filium, per tres, & quod
excurrit, annos in vita mea academica lar-
giter expertus sum. Quorum omnium
si recordor, necesse habeo, per omnem me-
am vitam vires eo intèndere, quo gratum
atque obsequiosissimum meum animum
Vobis patefaciam. Qua propter meas re-
rum eruditarum primitias deditissima men-
te TIBI, VIR SVMME VENERANDE nec mi-
nus, TIBI, VIR PRAENOBILISSIME, PATRO-
NI,

NI, PATRVELES AC MAECENATES
mei *Præclarissimi*, trado, atque tanquam do-
narium eas ad vestram aram obsecrans
offero, vt *summa diuina Majestas* VOS, vna cum
tota *vestra Celeberrima Familia*, semper con-
seruet saluos & incolumes, primumque me-
um conamen eo evenire jubeat, vt vobis
gratum acceptumque sit. Admittatis igitur,
precor, hocce leve specimen serena &
læta fronte, & dignum me imposterum ad-
huc *vestro Fauore ac Patrocinio Optimo* æstima-
te, qui sum, semperque ero

VIRI PRÆCLARISSIMI
PATRONI, PATRVELES AC MAECENATES
SVMME COLENDI

*Obsequiosissimus ac deditissimus cogna-
sus & cultor vester*

CHRISTIANVS GOTTFRIED LIEBERS
SCANDAV. MISN.

Q. B. F. Q. V.
DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
AQVIS DESTILLATIS.

PROOEMIUM.

Multa in officinis pharmaceuticis hodie extare, quæ antiquioribus sæculis prorsus ignorabantur, nemini obscurum esse potest, cui placuerit antiquissimos libros euoluere, qui a maioribus conscripi sunt, ut pharmacopœi illis pro norma vterentur, aut ipsos auctores practicæ medicinæ inspicere non graue fuerit. Hæc inter non antiquissima referri suo merito debent aquæ destillatæ, quarum magnus est in officinis nostris numerus, tam simplicium, ex vna planta, vel quadam eius parte, sine vlllo additamento prolectarum, siue ex pluribus coniunctis, aut plurium succis paratarum, siue additamento vini, aut spiritus cuiusdam ardentis, concinnatarum. Neque solum ex plantis aut fructibus elicere aquas tentatum fuit, verum etiam animalia integra, eorumque partes quædam, destillationi sub-

B

iecta

iecta sunt : quin eo vsque progressa est diligentia male consulta vt & aurum, margaritas, lapides pretiosos, terras, aliaque similia, distillationibus subiiceret. Hæc res effecit vt cordati viri, qui pharmacopoliorum omnem suppellectilem ad censum & centuram reuocauerunt, de plerisque aquis multa, quæ laudare se non posse putabant, consignauerint, & hæc inter aliqua nimis generatim pronunciarent, quæ, vt vere de quibusdam prædicari possint, certe de singulis accepta aliquando egregie fallunt & experientiæ repugnant. Quum igitur operæ utique pretium sit, cum in qualibet re alia, tum in illis, quæ publica auctoritate in officinis ad cuiusvis ægrotantis utilitatem proflare debent, cognitum certumque habere quid vere expectari possit, quidque dubium aut omnino fallax sit: statui ingenium & industriam in hoc potissimum argumento exercere. Facile præuideo fieri vix posse vt de singulis, præsertim simplicibus aquis, satis accurate hic disseratur: quum vel numerum eorum certe & rotunde proferre haud facile quisquam ausurus sit. Nam nulla certa lege determinatus est, & per singulas fere vrbes aliæ, plures, pauciores desiderantur & prostant. Quin multæ olim experitæ ab vno vel altero practico, post obitum eius exoleseunt & obli-

& obliuioni traduntur; forte suo tempore reuocandæ: aliquæ etiam priuatis quorundam vsibus & experimentis cognitæ, in scriptis iactantur, aut priuatim asseruantur, sed publici vsus prærogatiua destituuntur. Quæ mihi præmonenda fuerunt visa, ne nimis acerbe reprehendar, si per singula ire non liceat; & non librum, sed dissertationem, scripturo præcipua tantum curæ fuerint. Ceterum precor beneuolum lectore vt a me optimo animo dicta scriptaue in optimam partem interpretetur.

§. I.

Aquam destillatam vocamus in officinis pharmaceuticis talem humiditatem aquæam, quæ ope caloris & instrumentorum idoneorum, ex rebus humiditati tali in forma vaporis exhibendæ aptis, colligitur & elicitor, inque vsus varios reponitur, vt cuius expectanti possit exhiberi. Quoniam familiarissimus modus præparandi hic est, vt res destillandæ apto vasi, siue metallico, siue figulino aut vitreo indantur, cui ignis conueniens subiici possit: eius autem ori aptetur capitellum satis amplum in quo vapores adscendentes colligantur, & vtpote in frigidiori spacio, condensentur in guttulas, quæ collectæ per rostrum defluant & destillent, hinc nomen huic operationi datum est, vt vocetur *destillatio*: productus autem hoc modo & collectus

Etus humor appellatur destillatus : si aqueus , *aqua destillata* , si spirituosus , spiritus , aut *aqua spiritiuosa destillata* , si acetum , oleumue , acetum destillatum , oleum destillatum. Erit igitur aqua destillata , aliquod arte pharmaceutica præparatum humidum aqueum , quod ex illis , vnde prolectum est , aliquas particulas , quæ in vapores resolui & elemento aquæ combinari possunt , continet , & in corpus hominis assumentis transferre potest , aut posse creditur. Si ex vno subiecto , destillationi adhibito , paretur , erit aqua *simplex* , vt rofarum , liliorum conuallium , melissæ : Si duo coniungantur , solent in titulo coniungi , vt aqua liliorum conuallium lauendulata , cerasorum nigrorum lauendulata , aqua cinnamomi cydoniata. Eadem subiecta si cum vino superfuso prius digerantur , & deinde destillentur , prodeunt aquæ *simplices spirituosæ* , quæ etiam *cum vino* notantur , vt aqua cinnamomi c. v. aqua veronicæ spiritiuosa. Quoties qlura simul assumuntur simplicia , quæ communi aliquo menstruo , siue aquoso , siue spiritiuoso , macerantur , & deinde simul destillationi subiiciuntur , prodit *aqua composita* : cuiusmodi destillatis vt plurimum nomen ab effectu , quem inde expectarunt inuentores , imposuerunt , qualia sunt aqua apoplectica , antiscorbutica , asthmatica , carminatiua , cephalica , &c.

§. II.

Sunt in officinis aliqua , quæ nomen aquarum gerunt , quum nec destillatæ sint , nec omnino aquæ ; qualia ad argumentum nostrum proprie non pertinent : propter homonymiam tamen , quæ errorum mater est , omitti non debent. Sic *aqua benedicta Rulandi* celebris est,

est, quæ infusum vinosum vitri antimonii aut croci metallorum, vel vinum emeticum concinnius diceretur. Ab hac diuersissima est *aqua benedicta pharma copoeæ Bateane*, per Belgium & Britanniam frequentissima, quæ nihil aliud est, quam aqua calcis viuæ ad vsus internos comparata: vt & *aqua benedicta Mirsichri*, quæ est ferpylli composita. Valde quoque incommode in aquarum classe censentur in dispensatorio regio & electorali Poruffo-Brandenburgico descriptæ *aqua vite contra pestem* duplex, & *aqua vite stomachica externa*, quæ nihil aliud sunt quam essentia diluiores, quippe sola spiritus vini ad extrahendum affusione, digestionem, & per chartam emporeticam traiectione, adeoque destillatione admodum improprie dicta, parandæ. Non dicam de eo abusu, quo aquæ vitæ nomen tribuitur destillatis totis spirituosis, & nonnunquam oleosorum insigni copia imbutis, vt illa a Matthiolo denominationem adeptæ: nec de ea, mulierculis quidem maxime frequenti notione, multa verba faciam, qua aquam, præsertim Martio mense e niuibus liquatis collectam, destillatam putant, quando illa in vase vitreo radiis solaribus exposita diu stetit, multumque sedimenti deposuit: cum quibus loquutos aliquando, per dissimulationem quandam, notaui doctos viros, præsertim Helmontium, qui semel iterumque, de propriis sibi medicinis verba faciens, destillationem talem, non aliam, intellexit: quod, qui non animaduertunt, longe ab eius mente ad aliena dilabuntur.

§. III.

Ipsam destillationis modum nolo amplis verbis describere: quoniam in mille libris legitur, & ad ipsas

mulierculas peruenit, quarum plures sunt, quæ multum operæ & temporis in ea consumunt. Vulgatissimus modus est, vt herbis aut floribus recentibus, vesicæ stanno probe obductæ inditis, aqua vel pluvia, vel superiori æstate destillata & adhuc superflua, infundatur, deinde lento primum igne, vt emollescant, detineantur, postea augendo, vt vapores sursum pulsati in capitellum assurgant, ibique in guttulas collecti effluent per rostrum, quod canali serpentino, longo tractu per aquam frigidam in satis amplo dolio contentam, abdito commissum est, cuiusque canalis extremo excipulum commode aptatum est. Atque hoc vas excipiens crebro mutatur, vt cognoscatur, quando adestillationem desistere oporteat. Quamprimum enim plane limpida & inodora ferri aqua incipit, desinendum est, ne hæc prorsus iners prius egressam bonam inquinat & omnino corrumpat. Atque hæc fere fiunt in illis, vbi herbæ recentes aut flores destillationi subiiciuntur. In horum nonnullis, vt laudula, mentha, melissa, ruta, millefolio, absinthio, chamæmelo, non tam aquæ, quam olei causa destillationem suscipimus, quod vt largissime consequamur, opus est per biduum aut triduum prius macerare summitates floridas ab herbæo abscissas, salis aliquot manipulis adiectis, & deinceps destillationem tam diu vrgere, donec nihil olei videmus supernatare. Atque ex tali destillatione aqua quæ primum prodit, tantum vltimum præstat, reliqua, tamquam inutilis, abiici debet.

§. IV.

Si aromatica magis compacta, vt cinnamomum, caryo-

caryophylli, cardamomum, destillanda sunt, oportet illa prius crassiuscule contusa, vitro vasi indere, affusaque aqua super cineres calidos aut fornace calente per aliquot dies relinquere, addito, si placet, salis communis aut marini aliquantulo, & tunc destillationem, igne primum satis moderato, instituere, deinde post multas horas auctiori, vt omne oleum eliciatur: sed aquæ destillatæ vsus non præstat, nisi illa, quæ primum prodiit, turbidula, lactescens. Reliqua, quæ olei omnisciendi causa abstracta fuit, inseruire potest vt denuo affundatur, iterumque euocetur, dum omne oleum impetrasse nos certi simus. Hæc inter omnino prouidendum est, ne destillationem nouam, præsertim quæ oleum simul expectare iubet, vumquam suscipiamus, nisi prius & alembicus & canalis serpentinus optime fuerit per aquam feruentissimam, eamque satis multam, repurgatus, aut omnino per spiritum vini rectificatissimum: quum non solum a priori destillatione adhærescens oleum, cum nouo destillato iunctum, vires & odorem alienum ipsis tribuat; verum etiam, quod longe peius est, ærugo in partibus a stanno non contactis enata, promte soluatur, sicque & olea & aquas corrumpat. Atque haut scio an maius hic sit periculum ab vilo destillato, quam a rosis, quæ aliquid pinguiusculum, quod tamen in frigido nimis cito concreuit, relinquere solent. Hoc nisi illico post absolutam destillationem curiose & diligenter eluas, certe videbis post aliquot dies æruginem attraxisse, & nouo destillato, etiam oleo dando per se non apto, supernatare: quod si exploraueris & originem a rosis, & contagium metallicum venereum, facillime poteris deregere.

§. V.

§. V.

Equidem haud ignoro quam multi modos destil-
landi alios, & quos ipsi putant multis parafangis me-
liores, proposuerint: quales videri possunt apud cele-
berrimum D. D. BOERHAAVE *element. chem. tom. II. pro-
cess. I. vt & XVII. & XVIII.* Sed quum mihi consilium sit de
officinalibus agere, id est illis, quæ a longo tempore
receptæ sunt, & longius duraturæ videntur; non de
recipiendis: suspendo de illis iudicium, & illo, quo
vtimur, Catone fruendum existimo, quamdiu hæc est,
quæ nunc obtinet, rei pharmaceuticæ facies. Si quis
autem pro usibus domesticis, aut priuata dispensatio-
ne, comparare sibi meliores cupit, sine dubio operæ
faciet pretium nonnullis enchiresibus; sed nulla re ma-
ius, quam repetita a recentibus plantis abstractione;
præsertim si iusto tempore collectas adhibuerit, scili-
cet herbas, quando maxime ad vigorem perueniunt,
neque tamen iam nimium induruerunt: eas autem, quæ
florentes expetuntur, antequam deflorescunt, nisi in
aliquibus, vbi oleum potissimum desideramus, illud
expectare tempus consultius existimetur.

§. VI.

Non potest vtique dubitari, quin vna planta præ
altera destillationi aptior sit; immo manifestum est quan-
to plus virium insit aquæ ab odoratis plantis abstractæ,
vt melissa, mentha, pulegio; quam a minus odoratis,
scorzonera, floribus papaueris rhæados, nymphææ
albæ, bursa pastoris. Neque tamen propterea negari
debet, posse etiam ab inodoris hisce, aut saltem mi-
nus manifeste aromaticis, abstractas aquas multum na-
tiau-

tiuarum virium complecti; præsertim si destillatio semel iterumque repetatur, semperque nouæ plantæ, nouique flores adhibeantur. Iam ante laudatus D. D. BOERHAAVE, l. c. p. 18. id, quod in plantis efficax est & destillatione elicitur, spiritus rectoris nomine denotat, & de eo sic scribit: *Est hic spiritus plantarum res prorsus singularis in vnoquoque stirpium genere; est inimitabilis omnino, neque arte producendus vlla, vires habens igitur sibi soli proprias, mire tamen amicas nostris hominum spiritibus: hosque alia gerunt sensibus nostris admodum manifestos, alia autem eosdem habent organa nostra olfactus & gustus vix afficientes actione nobis obseruabili.* Mirum est quam confidenter aliqui declament in multitudinem aquarum, quas prorsus fatuas viribusque cassas contendunt, quando nihil in illis deprehendunt ore aut naribus exploratis. Sed pridem illis responderunt viri non minus circumspècti & iudicio sobrio ferendo idonei. Hos inter maxime refero illustrem quondam virum, & immortalè etiam post pia fata nominis gloria florentem, OLAVM BORRICHIVM, qui in *Herm. & Aegyptior. sãp. vindicat. cap. V.* multa Boerhaavianæ sententiæ declarandæ & confirmandæ idonea profert.

§. VII.

Mihi quidem semper visum est non esse temere sollicitandum, quod experientia edocti viri ad nos transmiserunt. Audiui multos etiam magna contentione differentes, nihil interesse siue aquam simplicem, siue destillatam lactucæ, fl. papaueris rhœados, aut nymphæe adhibeas: enimvero certo, & experientia edoctus, scio multum vtique interesse, insignesque vires

C
anodi-

anodinas in his aquis, modo rite elaboratis, latitare: quare operam vtique non ludit, quisquis in emulsio- nibus, quibus dolores delinire, ætium temperare & blandum somnum inuitare quærimus, has potissi- mum aquas adhibet. Illam, quæ a plantula vulgari, quam purfam pastoritiam vocant, ter quaterue abstra- cta fuit, a præclaris medicis commendatam sæpe legi, in cohibenda nimia fluxuum varii generis vehementia, sed præclaram, fateor enim, spem nullam de ea foui, donec vidi senem balneatorem, in femina mensium ni- mia profusione laborante, hac tandem aqua effecisse, quod duo docti medici longe speciosioribus, maiorique auctorum nouissimorum consensu summopere com- mendatis, efficere non potuerant. Esto itaque aliquas proflare aquas destillatas, quæ paria promissis & ex- spectationi non faciunt: proinde tamen de omnibus, quæ nihil actui principii sensibus illico offerunt, idem pronunciare nollem. Esto acetosæ & acetosellæ aquas destillatas egregias vires, quæ in recentibus foliis eo- rumque succo latent, non possidere: quod respectu aciditatis amplissime concedo: annon tamen acetosa adstringentes rumicum vires, ob quas hanc aquam po- tissimum commendari scio, ex aliqua parte in destil- latum transmittere valebit?

§. VIII.

Et quoniam semel ad hunc locum, qui experien- tiam in comprobandis aquarum viribus iudicem facit, adducti sumus, eidem porro auscultare decet. Hanc autem quisquis consulit, obseruabit vtique aliquibus olim

olim tributas esse vires, quas vel non habent, velle-
ge diuersas ostendunt. Sic rosarum aquæ tribuuntur
insignes vires analepticæ & cor roborantes: si vero in-
fanti, aut debili ac sensibiliori subiecto, copiose ean-
dem dederis, obseruabis vtique catharticam, quæ sæ-
pe per aluum, non raro per vomitum etiam euacuat.
Scilicet hoc facit ex natiua florum rosæ pallidæ virtute,
quæ potenter cathartica est, cuiusque effluuia con-
fertim per nares hausta non raro purgantem efficaciam
promte in quibusdam exseruunt. Hæc itaque in aerem
diffuens virtus tanto magis migrat in aquam destilla-
tam, præsertim talem, quæ sæpius a recentibus floscu-
lis fuit auocata. Video multos, quum illum effectum
animaduertissent, causam reiecisse in vitium, quod a
vase destillatorio contraxerint. Enimuero talis qui-
dem aqua, cupreis particulis inquinata, tanto vehe-
mentius id vtique facit; neque nego dari talem erro-
rem, sed maxime esse frequentem & facilem supra in-
nui: sed idem certo scio quam optimam & in puris-
simis vasis, quin mere vitreis, paratam aquam rosarum
sua natura esse catharticam. Miror, cur doctus vir &
seuerus censor pharmaceuticæ rei, hoc etiam vitio de-
derit, quod officinæ rosas pallidas, albas & rubras ha-
beant, quum vnum genus sufficiat. Facile vtique est
aliquid reprehendere, sed sine vitio reprehendere sa-
pientum est. Florum rosæ pallidæ vim purgantem be-
ne noscebant veteres; iidemque rubras, ob vires toni-
cas, inter cordiales referebant. Sed ista libido omnia
reformandi, multa confundit, totasque disciplinas
corrumpit.

§. IX.

Quod de aqua rosarum diximus, idem tenendum de illa putamus, quæ a liliis conuallium educitur, cuius virtutem cathartica plus sentiremus, si non plurimum adhiberetur illa cum vino destillata, unde fit vt spirituosum adiunctum catharticas vires supprimat. Sed ex hoc fundamento diiudicanda videtur egregia & nunquam satis laudanda efficacia resoluens & aperitiua, quam hæc aqua vinosa intus data exhibet, ipsoque vsu externo ostendit. Atque his exemplis edoctus non dubito, quin dentur aquæ destillatæ aluum laxantes. Quamquam enim in hominibus robustis, perfecte sanis & vegetis illa virtus non adeo facile perspicitur: quin nec in robustis & adultis, aliquo morbo tentatis, ab exigua dosi, & quando cum aliis permixta sunt, adeo sensibilibus notari potest: haud tamen desunt obseruationes alui subinde commotæ, vbi minime tempestiuum & exoptatum videbatur, postquam aquæ ab plantulis laxantibus destillatæ, sub spe alexipharmacæ virtutis, copiosius fuere pueris & imbecillioribus adhibita. Sic de aqua fumarizæ leguntur seriæ admonitiones, ne nimis secure præbeatur infantibus & puerulis variolosis, quod sæpe intempestiue concitet alui fluxus. Certissime persuasum habeo posse ex fumarizæ parari aquam quæ semper laxet, & aquam quæ mere & potenter sit diaphoretica; pro eo ac illa planta magis vel minus adulta assumitur. Et qui extractis parandis diligentem attentamque operam dederit, obseruasse debet, quam diuersum proueniat ex eadem hac planta: ira vt in adultiori, quæ iam fere defloruit, nihil efficias, nisi spiritum vini ad opem voces: quum in recenti & tenri-

nerrima illo nihil opus sit, sed copiosum, at diuersi ingenii diuersarumque virium, colligere liceat. Atque hæc obseruatio ad plura pertinet vegetabilia. Nam si millefolium aut chamæmelum, matricariam, absinthium, tanacetum, pluraque similia, destilles, quando nondum florent, aut aliqua parte defloruerunt & semen nacta sunt, certe eueniet vt aqua longe alia & diuersa prodeat, quam quæ proditura est, si tardius ad destillationem veneris.

§. X.

Vsus aquarum destillatarum plurimus est, vt feruiant pro vehiculo medicamentorum intus sumendorum, vt puluerum, essentiarum, tincturarum: deinde emulsionibus faciendis, atque potiunculis & mixturis, itemque iulepis: longèque plura sunt, quæ de hoc obseruanda præcipiuntur, quam vt hoc loco adduci possint. Proprie de hoc præcipiunt, qui de formulis præscribendis agunt: magis etiam qui morborum singulorum curationes edocent. Sunt tamen aliqui affectus, in quibus curatio integra sæpe aquis destillatis permittitur. Sic in puerulis suppressione vrinæ laborantibus aqua fructuum halicacabi sæpe celerem & manifestam opem præstat: & tussim vehementissimam conuulsuam aquæ dracunculi esculenti rite parata præsentaneo effectu solatur: & ROBERTVS BOYLE refert de quadam aqua persicariæ, quam acidam Iungermanni putamus, ad calculi curationem multis experimentis spectatissima. Non vacat plura huius generis ex non vanorum auctorum obseruationibus nunc recensere; quæ experientia suffragio vel confirmanda vel repudianda liberrime permitto.

C 3

§. XI.

§. XI.

Ante, quam ad aquas compositas pedem promoneamus, vel verbo attingere oportet illas simplices, quæ ex animalium partibus, aut iisdem integris, parantur. Sunt quidem pauca illæ, quæ absque vlla adiectione destillantur: videas tamen laudari ex tenellis ceruorum cornubus & molliusculis in partes concisis ope balnei, quod vocant, maris euocandam. Accedit, cui aliqui multum tribuunt, e stercore vaccino elicendum destillatum, quod florum omnium vocant; quamquam alii eandem, aliquota parte vini adiecta, sine dubio præstantiorem, præferunt: quo exemplo etiam paratur dicta aqua hippenterorum, quæ laudatores utique habet magnos viros. Equidem non inuideo talibus laudes, quas experientia confirmauerit: neque tamen me indigere putavi huiusmodi, quæ natura hominum abominatur. Forte mecum sentient, qui millefolium & chamamelum intimius perspexerint; ex quibus, utpote ex stercore agris illato præcipuas vires attrahentibus, indeque maxime succrescentibus, vim anodinam aut sulphureum illud animale depuratum & longe minus abhorrendum, certe tamen efficacissimum, depromere licebit. Sunt etiam qui aquam a lacte destillatam commendant: qui videant quanto meliora præstitura sit, quam serum lactis possit.

§. XII.

Aquarum vinosarum non inutile, sed maxime laudandum utique inuentum iudicamus: forteque non iniusta optant, qui loco multarum admodum imbecillium aquarum plures vinosas proficere vellent. Enimvero

uero incommodum valde est, quod durabiles non sunt, sed in acetum facile migrant, si non bene frigido loco, plenisque & accurate deligatis vasis, continentur. Sic memini cuidam practico multas aquæ veronicæ vinosæ mensuras in acetum sat acre fuisse versas, quum diutius asseruata fuisset. Floret hæc, quam modo commemorauimus, veronicæ aqua vinosâ commendatione b. D. D. STAHLII, qui illam præcipue ad tussim, tam hypochondriacam quam pectoralem, phthysicorum & hæcticorum incipientium, commendauit. Quisquis experiri voluerit aquam vinosam ex summitatibus millefolii floridis paratam, mirabitur egregie sedatiuas eius vires cum in aliis efferatis euacuationibus, tum vel maxime in vomitu nephriticorum, & colica hæmorrhoidali & hysterica. Si quis millefolio addere chamæmeli vulgaris dimidium velit, aliquanto etiam efficacior hanc aquam effecerit, quæ omnino polychresta erit ad omnes intestinorum spasmodicos affectus. Non licet omnes recensere, quæ in hac classe existant laudabiles. Iam attigimus illam a liliis conuallium, quæ resolvente efficacia est optima: menthæ, melissæ, citri, pulegii, cinnamomi tales aquæ, cum illis a rubo idæo, cerasisue nigris abstractis temperatæ, & syrupo quodam acidulo aut alias conueniente gratiores redditæ, non solum efficaces sunt, sed cum efficaci etiam iucunditatem conspicuam seruant, magnoque emolumento vtentium cedunt. Proxime ad has accedit aqua cinnamomi cydoniata; quæ, si succus ex probe maturis cydoniis fuerit, gratissime spiritiuosa prodit: quare cauendum est ne emulsionibus addendam hanc præcipiamus, quia, quæ bona & laudabilis est, eam debet præ-

præcipitare & corrumpere, ob spirituofam partem, quantumuis debilem & non admodum in sensus incurrentem.

§. XIII.

Nunc vero ad aquas compositas accedimus: quæ vel aquosæ vel spirituosæ sunt, vel ab aceto, acidisve succis additis, sub destillatione paululum intensiori, aliquid adsciscunt. In tanta earum multitudine illis potissimum attendemus, quæ in nostris regionibus magis usitatæ sunt: quare, ubi nihil addiderimus, respici ad descriptionem in *dispensatorio Regio Et Elect. Poruffo-Brandenb.* semel monuisse sufficiat. Sed missis tantisper illis, ubi vinum aut spiritus eius accedunt, ceteras simul complectemur; parum morati acetum adiectum, ubi balnei calore instituenda destillatio præscribitur, quum hic acetum non possit in sublime pellere, & minus etiam acida salia succorum acidorum, quippe acetis fixiorum. Primum se offert *aqua alexipharmaca*, factis inconcinna, cum cornu cerui, radices succisæ, tormentillæ, bistortæ, seminaque pleraque, nihil largiri possint, minus etiam camphora & lignum aloes, succo citri & aceto rosaceo infusa & per balneum destillanda. Non parum concinnior est formula *aquæ prophylacticæ* quæ & *acetum prophylacticum* dicitur, ubi vegetabilia alexipharmaca & adstringentia, aceto destillato infusa, ad siccitatem fere destillanda præcipiuntur in cineribus. Dubito tamen magnopere, annon longe sit melior & efficacior futura medicina, si simplex acetum talibus infusum & imbutum assumeretur. Certe SYLVIVS, qui auctor perhibetur, non aquam prophylacti-

lacticam, sed acetum hauriebat, ante quam domo exiret, quum Amstelodamentibus loemiatri officium præstaret.

§. XIII.

Longe minus concinna est *aqua cordialis frigida* HERCVL. SAXONIÆ, cuius vitia, nullo modo infitianda, iam sæpius notata sunt, præ ceteris autem ab editoribus dispensatorii Brandenburgici. Non dicam quid vere cordiale a succo florum cyani vel iaceæ tricoloris expectari possit: certe terra Lemnia & sigillata alia, cum bolo Armena, succis acidis acetoque addita, cum quibus triduo ante destillationem digerenda præcipiuntur, parum ad leges artis quadrant; quum nec ipsa hæc terrea habeant, quod destillando auferendum tradant, & magnam acidorum succorum partem illo tempore corrumpant. *Aqua citri composita ex succis*, balnei etiam calore euocanda, parum boni promittit, & testimonium perhibet de auctoris, quisquis ille fuit, exigua scientia rei destillatoria. Nouem plantarum bonos succos cum sex pomis citriis plane pessundat, quum præscripto modo nihil boni elicere liceat: saltem illud certum est, quod remanens a destillatione optimas & plurimas vires custodiat. Atque haud scio an multum expectari possit ab *aqua antiscorbutica temperata*, quæ paratur aquam antea seorsim a decem plantis destillatam, iisdem plantis coniunctis denuo infundendo, & per balneum euocando.

§. XV.

Aqua apoplectica LANGII, viri quondam celeberrimi, & inter medicinæ instauratores in nostra Germania

D

nia

nia referendi, ab ipso auctore *Epist. medic. lib. III. p. 783.* insigni encomio commendata, tamquam mirabile remedium ad præseruationem ab apoplexia, & curationem morborum neruosi generis frigidorum, in ipsius auctoris descriptione satis inconcinna, tolerabilis in pharmacopœa Augustana nostroque dispensatorio legitur, nec omnino iners deprehenditur, quamquam magis optandum, quam firma fiducia sperandum est, vt promissa implere possit. *Aquam hirunianum*, quam internam aut vitatam designant, longa possessio tuetur; cumque potius vehiculo aliarum medicinarum appropriato seruiat, quam per se expetatur, tolerari omnino posse videtur. *Aqua epileptica puerorum pharmacop. August.* quæ seorsim laudatur ad illas epilepsias, quæ dentitioni difficili puerorum superuenire solent, eiusdem census videtur. *Aqua antiphthisica*, ex multis nutrientibus, vt medulla panis triticei, lacte caprino, corde, hepate & pulmone vituli, sanguine porcelli vnius, deinde variis radicibus, herbis & floribus, addita scobe ligni sassafras & cinnamomi cortice, destillanda balnei calore, postquam sex plantarum aquis biduo macerata fuit, vix vlli hodie videbitur magnopere laudanda, aliquibus fortè vix tolerabilis. *Aqua caponis*, pro quo alii phasianum aut perdicem commendant, omnino inepta est; sed inepti longe magis veteres erant, qui perlas & aurum simul imponebant ad destillandum. Idem esto iudicium de *agua impingante*, de qua vereor, ne boues in pinguisimo aruo macri & strigosi maneant, si non alio quam eius potu sustentandi sint. *Aqua lychnotica*, quamquam non omnibus numeris satis exacta, non tamen omnino est contemnenda, satisque se ure offerri po-

potest. *Aqua expulsiua* nimis inepta est, & ex hordeo mundato ac lentibus, quorum decocta veteres in variolis & morbillis dabant, incrassandi halituosam materiam causa, nihil omnino intra se fouet. *Aqua cinnamomi cordialis*, quatuor florum cordialium aquis affusis destillata, forte aliquantum gravior altera simplici, vix multum efficacior erit.

§. XVI.

Pergimus ad aquas officinarum compositas spirituosas, quarum satis longus est catalogus. Diuidamus itaque numerosum cœtum, primoque dispiciemus de illis, quæ ad vsus externos destinatae sunt, aut potissimum adhibentur. Offert itaque se inuito *aqua ad membra tabida*, quæ fit lenissimo calore omnem humiditatem euocando e sanguine, corde & iecinore vituli, Hoc destillatum affunditur satis bonis quibusdam aromaticis & cephalicis, addito simul vino Maluatico, & post digestionem diurnam noua fit destillatio; & per eam prolecto humori immittitur moschi notabilis quantitas. Si quid boni efficiet, spirituosæ & aromaticæ principio, moschique viribus debebitur. *Aqua Anhalina*, quam alii in spirituum classem reponere malunt, terebinthinæ & quibusdam additis aromaticis, cum spiritu vini destillatis, vires suas in acceptis refert. Iam quum oleum terebinthinæ spiritui se non intime iungat; cetera vero aromatica ad vincendum eius odorem non sufficiant, duobus satis magnis incommodis his subiaceret, quæ vsum, cetera non contemnendum, reddunt molestiorem: qui alias in affectibus frigidis potius quam calidis locum inuenire potest. *Aqua apoplethica*, qualis in officinis nostris prostat, est ad præscriptum

prum ZWELFFERI in *pharm. Reg.* ex cephalicis veris & exsistimatis, cum plerisque aromatibus, destillata, & pro iis, qui completam desiderant ac ferre possunt, ambra moschoque imbuta, satis proinde calida & expansiva, quam nemo homini in periculo apoplexiæ sanguineæ constituto interne sumendam facile præberit. Externe, scopo resoluendi roborandique, non incommoda aliquando fuerit. Ea quæ pauperum vsibus destinata est, intro sumenda magis conuenit: certe minus, quam altera, humores expandet.

§. XVII.

Aqua arthritica, si excipias lumbricos terrestres, a quibus spiritus vini nihil accipere potest, sic satis bona est, si membris ab hoc morbo detilitatis eam inducas. Etiam abdomini in colica flatulenta passione utiliter inungitur. *Aqua cephalica Caroli V. Imp.* est instar aquæ apoplecticæ cuiusdam, potestque eius vsum supplere. *Aqua hirundinum externa* nostri dispensatorii, quæ ad ZWELFERVM refertur, non est illa, quam hic auctor externis vsibus destinauit, sed ea ipsa, quam D. D. AVGVSTANI vocant *compositam maiorem*. Potissimum consecrata est utique internis vsibus: sed nec male exterius adhibetur ad odorandum, itemque ad epithemata & membra illinenda in omnibus affectibus, qui genus neruosum exeruciant. *Aqua odontalgica* denti dolenti cum gossypio imponitur; agit principio narcotico: parum concinna est. *Aquam serpylli compositam* nihil quidem vetat interne dare vel sumere: sed externo vsu, tam roborante, quam carminatiua & discutiente facultate, facile instar omnium aquarum reginæ Hungariæ, apoplecticarum, arthriticarumque, esse potest: qui

VO-

volet, poterit eam camphora adiecta magis discutientem reddere. Bene iungitur cum spiritu liliorum conuallium, lauendulæ & theriacali, vel rosarum. Superest tandem *aqua vulneraria*, quæ & *sclopetaria*, & eam d' *Arquebulsade* appellatur, nostroque sæculo commendatissima est, præcipue ad discutiendum & inflammationem arcentdam. Etiam hanc internis vsibus aliqui destinant: credoque non malè hoc fieri si vinum cum herbis destillandis satis diu antea versatum fuerit, earumque vires probe imbiberit: quæ admonitio non inutilis est celeb. D. D. IVNCKERI in *consp. chirurg. tab. 52*. Efficit hæc aqua, vt alia *traumatica*, similis fere census, nisi quod albi Græci bona quantitas adiecta est, fere obliuioni tradita sit. Nescio quæ vires ab illo migrare in destillatum possint, mirorque eos, qui talibus multum tribuunt.

§. XVIII.

Ad aquas spirituosas compositas, internis potissimum vsibus destinatas, progredimur, quas inter primo loco comparet *antifebrilis* dicta. De hac dubitaueris iurene spirituosas censi debet, quum vini vnam tantum partem ad aquæ duas cum dimidia habeat. Valde absolum est, quod hic extracta quatuor radicum, cum totidem herbis pari pondere positis, destillationi committuntur. Exiguum fructum ab illa mihi promitto. *Aqua asthmatica* non caret quidem vitii concinnæ formulæ laudem eripientibus, sed effectu non destituitur in senum & pituitosorum anhelatione a decubitu ferolo originem ducente. *Aqua panis adstringente* tuto carere licet, est enim tota inepta. *Aqua carbunculi* nomine suo promittit medelam morbo, cui carbunculus

pestilens accidit, ne is interioribus partibus inhæscendo vitam auferat. Votum enim tunc est vt in externis eueniat, nec ad interiora retrocedat. Est polychresta vbiunque humores intus compulsos ad superficiem cupimus reducere: deinde etiam externo vsu ad epithemata & partium debilitatarum inunctionem proba est. *Carminatiua* DORNCREILII proba est, si paucula non magni momenti benigne excuset: sed meliorem eius descriptionem alii tradunt, qui præter chamæmelum Romanum bonam quantitatem vulgaris, & vini maiorem quantitatem assumere iubent.

§. XIX.

Aquæ cerâsorum lauendulæ auctor magis cephalicam, quam est simplex spirituosa, reddere eam studuit. Quid sibi velit *aquæ cinnamomi contra pestem*, ipsemet titulus indicat. Illa, quæ *contra calculum ex nucleis* inscribitur, iucunde bibitur, prodestque illis, qui nimis multum haustis infusis calidis vrinam lentius prodeuntem sentiunt, indeque male habent: vere calculosos spirituosa parum iuuat. Fallor an tota hæc aqua cerebrosæ doctrinæ de signaturis est superstructa. Illa, quæ sequitur, Marchionis titulo commendata, ex rebus plerisque bonis componitur, sed quarum paucissimæ vino parent. Certe radices quinque aperientes, cicer, semina maluæ, hyoscyami, milii solis, flores bismaluæ, genistæ, ononidis, vt & folia parietariæ & ononidis cum sanguine cerui & hirci parum conueniunt huic formulæ. *Aquæ contra colicam* omnino melior est, & in flatulenta non potest contemni. Ea, quæ *contra gonorrhæam* inscribitur, terebinthinæ oleo potissimum agit: commodiorem formulam reddiderunt D. D. ARGENTORA-

RATENSES. *Cordialis temperata* scopo & vſu accedit ad illam carbunculi, ſed minus eſt, quam illa, calida. Laudatur valde a præclaris practicis ad curationem malignarum februm, quia facit ad diapnoem conſeruandam. Eunde ſcopum ſibi præfixerunt, qui *aquam cordis cerui*, & *e cornibus tenellis*, parare inſtituerunt, in quibus additamenta ſupplent, quod a baſi non poteſt proficilci. *Aqua ſeu balsamus embryonum* a feminis grauidis, non valde plethoricis, forberi poteſt, quoties terrore aliquo percuſſæ ſunt, aut flatulentiis, a prohibita tranſpiratione & refrigeratione vexantur. Eodem lintea conſperſa aut panis toſtus abdomini imponantur.

§. XX.

Aqua hysterica officinalis carminatiuorum & antispasmodicorum viribus potiffimum inſtructa eſt, poteritque non inutiliter dari mulieribus, vteri variis affectibus frigidis laborantibus. *Mastichina* eſt tonica & carminatiua, ipſa ſimplicitate, id eſt minus diſſuſo apparatu, commendabilis. *Sambuci composita* parum quidem ab eo trahit, vnde nomen impoſitum gerit. Scopus videtur fuiſſe antiſcorbuticus: ſed & reſoluendi quasdam vires fouet, vnde interius & extus adhibita quid præſtare poſſit in magnis lienibus, ab Hippocrate & Celſo accuſatis, itemque cachexia & gingiuarum fauciumque vitiis, obſeruatiõni commendatur. Si mei res eſſet arbitrii ſucci baccarum plus adii cerem, & pro vnciis libras ponerem: aut porius aquam ſorum bene paratam ſubſtituerem. *Aquam theriacalem ſimplicem* huc refero, quia plurimum in composito, vnde deſtillatur, contentorum viribus imbuta eſt, maxime vero anodinis cum alexipharmacis.

macis. Præferenda est spiritui theriacali, cui myrrhæ tantum adiiçitur, vt ab ea vires expansiux & calefacto-
riæ nimis multæ debeant accedere. Sæpe hanc aquam,
SYLVII & vetuliorum exemplo, adhibui, viresque ano-
dinas & diapnoicas conspicue deprehendi. Nescio
quam bono consilio in mixturam simplicem, loco hu-
ius aquæ, quam primæ descriptiones postulant, spiri-
tus prædictus fuerit assumtus. Laudo consilium D. D.
ARGENTORATENSIVM, qui vtroque modo para-
tam apud se prostare volunt. Quæ sequitur *theriacalis
composita* sine dubio excogitata est a viro, cui theriaca
vila fuit minus parum posse destillato tribuere, ob mel-
lis, quæ maiorem partem constituit, nimiam copiam,
quippe ex quatuor partibus tres omnino constituentis.
Non reprehendo omnino consilium: sed nollem phar-
macopoeo permitti vt theriacam cum mithridatio omit-
tat, quum ab opio per fermentationem subtiliato vires
præclaræ in destillatum migrent, quibus cendum est
illis, qui castratum destillatum accipiunt. Campho-
ram omnem perdunt, qui hac ratione, quæ præscripta
est, eam destillandæ massæ adiungunt. Causam docet
Exc. D. D. NEVMANNVS in prælect. de camp.

§. XXI.

Aqua contra vertiginem carere possunt, qui apople-
ctica aut cephalica instructi sunt. Parum habet, quod
non insit apoplectica, præter radicem daronici, incer-
tæ fidei, quæ fere magis requiritur ab illis, quibus natura
cius prouentum negauit, quam ab his, qui proximi sunt
alpbis, vnde ad nos afferri debet. Equidem miror
cur calami aromatici drachma semis in formula admit-
tatur, daronici quatuor integræ ponantur. Sed quo-
tidia-

tidiana optima fastidiuntur; inhiamus talibus a quibus decipiamur. *Aqua virtutum* titulo ipso nos allicit: vix tamen alias possidet, quam quæ in multis aliis carminatiuis, cephalicis, carbunculi, & similibus, obuæ sunt, nullumque periculum proscriptarum virtutum subibit, qui hac carere officinas potuisse dixerit. Sequuntur *aquæ*, quæ vocantur, *vita*, quas inter prima incedit, quæ *alba pretiosa* insignitur. Nolim negare eam ex optimis vegetabilibus collectas vires complecti: sed de eo subinde dubitare soleo, annon huiusmodi aquæ, dum nimis bonas reddere enixe studemus, ab vtili bonitate desciscant, peioresque vrentibus reddantur. Clarius dicam, quod sentio. Nihil potest efficacius ad vires excitandas, & circuitum humorum languescentem intendendum, dari cogitariue ipso bono spiritu a vino generoso per distillationem auocato, si quidem illum modo iusto, & tempore conuenienti, exhibeas languentibus. Quæ igitur vera dari indicarique potest necessitas hunc spiritum tot tamque variorum vegetabilium sulphureis oleosisque particulis opplendi & onerandi; quæ vix possunt sine effectu in nobis versari, adeoque non subinde mouere, quæ mouenda non erant? Mihi quidem tam miscellanæ medicinæ numquam placent: magisque laudo purum spiritum, si placet saccharo depumato temperatum, aut syrupo quodam grato conditum, qui ad solida roboranda & fluida impellenda abunde sufficit. Si ad certas ægrotantis, aut in statu affectæ periclitantisque valetudinis versantis, circumstantias accommodare hanc medicinam visum fuerit: plus vtique iuuabit quod simplicitatis & ægritudinis ex æquo habitis rationibus accurate re-

E
spon-

spondet. Enimuero cum his aquis vitæ eo fere res deuenit, vt pleraque a sanis consumantur, nullo consilio medici audito vel admisso, donec læsi crebro longoque abusu ad statum clinicum delabantur.

§. XXII.

Eiusdem generis est, quæ alias *aque vitæ*, alias *elixir vitæ Matthioli* vocatur, & sub hoc vltimo titulo in nostro dispensatorio describitur. Sunt autem elixiria ex mente chymicorum concentratissima quæque & ad summum gradum exaltata: quæ eodem ipso naturæ humanæ, cui temperatissima maxime conueniunt, minus congrua censerî possunt, nisi ab hoc statu per addita diluentia reuocentur. Quæ sequitur *aqua vitæ mulierum*, spiritui matricali per omnia simillima: nihil habet quo minus viris æque præberi possit: neque video cui muliebris valetudinis tempori vel statui seorsim accommodata sit. Certe externis vsibus, vt ventriculo & abdomini imponatur, vt & vt partes atonia & tumore laxo œdematoso detentas eo inungas, apprime conducit, præsertim si quibusdam in casibus camphoram ipsi iungas. Interne ad flatulentiam, aliosque ventriculi & intestinorum frigidos affectus, moderato vsu vtique conuenit. *Aque vitæ pectoralis* non est satis concinna formula: certe passulæ, ficus, palmulæ frustra adduntur: nec video quid præclari a tussilagine, capillo veneris & glycyrrhiza in transeuntem spiritum migrare possit. His demtis res redit ad aliarum aquarum vitæ communem sortem. Illa, quæ *contra pestem* inscribitur, est essentia alexipharmaca & theriacalis dilutior, sine destillatione parata: vnde aliquid insolentis in nomine depre-

deprehendimus. Ceterum scopo diapnoico, temporibus & locis grauibus, moderate hausta non omnino improbari poterit, quamdiu id agitur, vt sanorum corpora præmuniantur. Certe quum sint aliqui spirituosorum vsui vsque adeo dediti, vt nullo die carere illis possint, his non male relinquitur. Vbi autem aliquis iam correptus est, melius vtique illam omittet. Sequitur *alia contractior*, & aloes additamento ingratissima, instar alicuius elixir proprietatis compositi dilutioris, quæ non multum ingenii aut iudicii prodit: cochlearim assumi potest.

§. XXIII.

Aqua vite stomachica externa, & ipsa potius essentia dilutior, quam aqua destillata, quamquam in titulo externis potissimum vsibus destinatur; quod non improbamus. Cur non intra corpus assumi etiam possit causam quidem nullam video. Tandem prodit *stomachalis rubra*, etiam hæc essentia potius quam aqua stillatitia spiritiuosa, quam non possum reprehendere, si tempestiue in affectibus & subiectis frigidis fuerit exhibita. Claudit seriem & scenam aquarum harum illa *zedoaria* tam simplex, quam composita, vtraque cum vino destillata, & satis bona ad ventriculi frigida vitia, & flatulentias, quæ intestina male habent, sæpeque in mulieribus hysterici mali scenam aperiunt. Quo nunc labore defuncti aliqua subiungemus, quæ ad plura pertinent, & huc reueruata sunt, ne ad singulas aut plures repetere opus esset. Scilicet de quantitate, qua aquæ cuiusuis generis intro sumendæ capi debeant, omnino quæri iure posse videtur. Et in simplicibus quidem

illis, mere aquosis & alterantibus, exiguum est errandi periculum: vsque adeo vt aliqua in iulepis & potiunculis large, ad sitim sedandam & acres in primis viis humores efficaciter diluendos, imperari possint. Quæ vero virium euacuantium non expertes sunt, vt aquæ rosarum, liliorum conuallium, bryoniæ, fumariz, scordi, non sine determinata dosi & iusto tempore offerantur, ne præter spem & opinionem eueniat, quod nec optaueramus neque putaramus.

§. XXIV.

Spirituosæ aquæ vtique æstimari debent pro eo, ac magis vel minus spirituosis partibus repletæ sunt: & pro subiecti morbique conditione. Si optimum vinum Rhenanum destillemus, vix vltra vnâ vnciam dephlegmati, vt loquimur, spiritus ab integra mensura accipiemus: quare qui vnciam aquæ spirituosæ ex balneo, vt præscribitur, destillatæ hauserit, tantundem oportet ipsum caloris percipere, quantum is, qui vini optimi integram mensuram potauerit. Iam si ille spiritus oleosis & expansiuis multis acrium aromatum, radicum, feminum viribus fuerit simul iunctus, duplo magis, vel triplo etiam, exagitari eius humores necessarium erit. Prudenter itaque æstimandum est quid præfenti conditioni eius, qui bibiturus est, conuenire possit. Nam si is sit homo, isque eius morbus, vt vino ipsi interdicendum videatur: tanto magis erit ab aquis spirituosis arcendus. Commodissimum autem est illis spirituosis duplum vel triplum mere aquosarum aquarum iungere, & dosin deinde per cochlearia aut cyathos, quibus infusum theæ sorbillamus, admetiri.

§. XXV.

§. XXV.

Quando aquæ externæ præscribuntur & commendantur, cautio fit in illis, quæ odorata fere nequeunt, ne talia pro ipsis offerantur: quare apoplectica, carbunculi que aqua, vt & aliæ, sine moscho & ambra & cum ipsa profiant. Deinde cautio fit ne lintea istiusmodi aquis omnino madentia imponantur: nam non solum alteratio notabilis hinc consequitur, verum etiam spiritus poros ingressus humores subit, inque iis notabilem commotionem facit: ne dicam de illo statu, vbi cutis erysipelaceo tumore nitet: quo sapissime magnum hominibus damnum illatum est ab concentratissimo spiritu, qui proxime sub cuticula subsistentem sanguinem subiens, eius serosam partem non aliter coagulat, quam albumen oui ab igne inspissari solet: vnde fieri non potest, quin exulcerationi inenitabili causam ansamque præbeamus. Si vero leniter tantum madent, impofueris, non solum illud periculum deuitaueris, verum conspicuum etiam fructum senties. Aliquando iuuat, vbi discutiendi scopus est, ad vnam spirituofarum a quarum partem, duas aceti aut succi citri partes adsumere: quo casu seorsim acetum rosaceum laudabile est: quod in terribili tumore oculi male tractati, cum dolore intolerabili, iunctum spiritui rosarum camphorato & paxillo essentiæ croci, fere eodem die omnia ad tranquillum & optabilem statum rede gisse cum insigni gaudio recorder.

§. XXVI.

Constitueram initio post aquas destillatas in nostro
E 3 dispens-

dispensatorio præscriptas, laudare quasdam in Germania superiori vilitas, inque pharmacopoeis & dispensatorijs, Augustana, Argentoratensi, Ratisbonensi laudatas, vt & ex pharmacopoea Bateana aliquas: sed quod temporis & spatij angustijs exclusum me video, superfedendum hæc opera nunc existimo. Vnicum addere licebit, propter illos medicos, qui compendiosum apparatus optant, quem iter facientes ad loca pharmacopolijs destituta, & in castris secum possunt ducere. Nihil enim magis molestum est, quam tantam aquarum farraginem secum portare: nec vbique locorum ea est commoditas, aut tantum otium, vt parandis ipsis operam nauemus. Licet autem plerasque sane aquas, quæ operæ pretium faciunt, breui comparare, si quis in pharmacorum theca habeat destillata plantarum olea. Sic si oleum cinnamomi habeas, momento parabis aquam sine vino laudabilem, si guttam olei cinnamomi sacchari frusto instilles, idque mortario conteras, & aquæ communi puræ immittas. Si illam cum vino desideres, eiusdem olei guttam vnâ vel alteram spiritu vini purissimo misceas: huic mixto aquam, quantum satis videtur, adiungas: habebis, quam optare possis optimam, aquam cinnamomi cum vino.

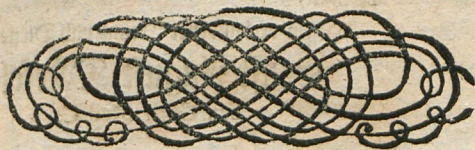
§. XXVII.

Facile apparet quam late hæc enchiressis pateat. Quotquot enim vegetabilium destillata olea in officinis prostant, eorum aquæ illico possunt parari nihilo deteriores, nisi aliquantum etiam meliores illis, quæ per integrum annum sæpe asseruatæ fuerunt & interim vires

vires dissipauerunt. Iuuerit etiam propter illos, qui ex publicis magnarum vrbiũ officinis ad itinera & bellorum expeditiones instruere se cupiunt, oleorum destillatorum numerum extendere, vt sane polychresta olea absinthii, dragunculi esculenti, millefolii, cochleariæ, semper recentia & proba existant: quæ ex plantis in pleno flore aut ad semina ponendum iam adultis, destillatione facile impetrantur. Tot autem aquarum compositarum, vitæ, carbunculi, cephalicarum, apoplecticarum imitamenta & succedanea, si non omnino viribus & vsu potiora, parare facillimum erit, cui purissimo vini spiritui pura ætherea olea, scopo conuenientia, iusta addere proportione placuerit, deinde aquam communem, &, si placet, saccharum admiscere.

Sed satis aquæ profluxerunt; claudendi sunt riuus: esto heic

F I N I S.

Sewis, Hochedler Freund, ich glaubte
Dich anseht,

So wenig als Du mich, an diesem Ort zu sehen,
Noch weniger den Tag, der Dich zu Ehren setzt,
Und Deine Scheitel krönt, mit Dir hier zu be-
gehen.

Wie glücklich war ich nicht, da ich Dich heut er-
blickt?

Du sprachst: Man drucket schon und zwar den
letzten Bogen.

Wolan so werde nur noch dies mit eingedrückt:
Das Glück sey Dir, Mein Freund, Du aber
mir gewogen.

Mit diesen wenigen Worten wolte dem Hochge-
ehrtesten Herrn DOCTORANDEN, als er Den-
selben unvermuthet kurz vor Seiner Promo-
tion in Halle angetroffen, seine Schuldigkeit
bezeigen,

Deffen verbundener Freund und Diener

Ernst August Dürfeld,

Sax. Goth. Med. C.

 (o)

Diss. Halle 1737 (1)

ULB Halle
003 855 163

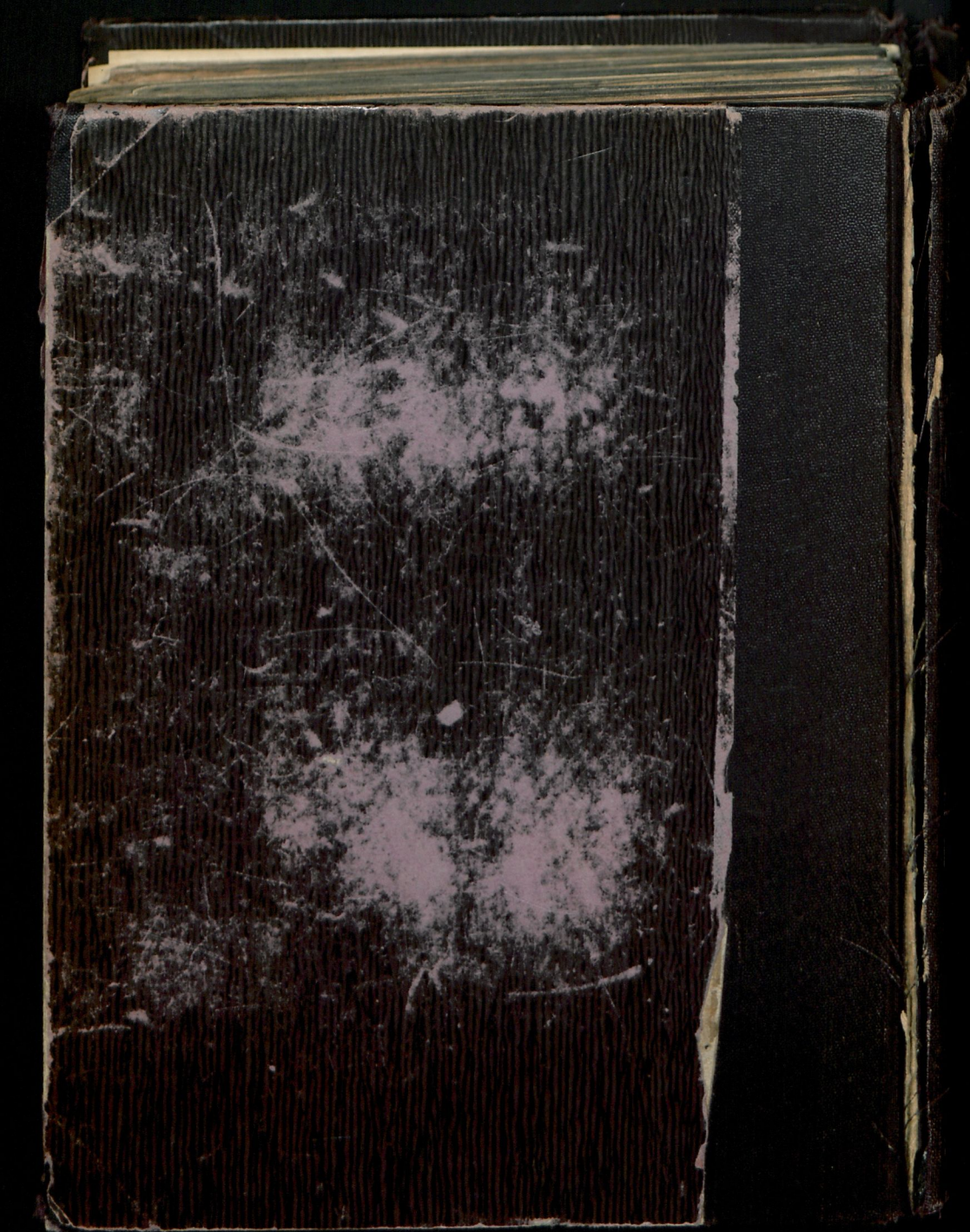
3

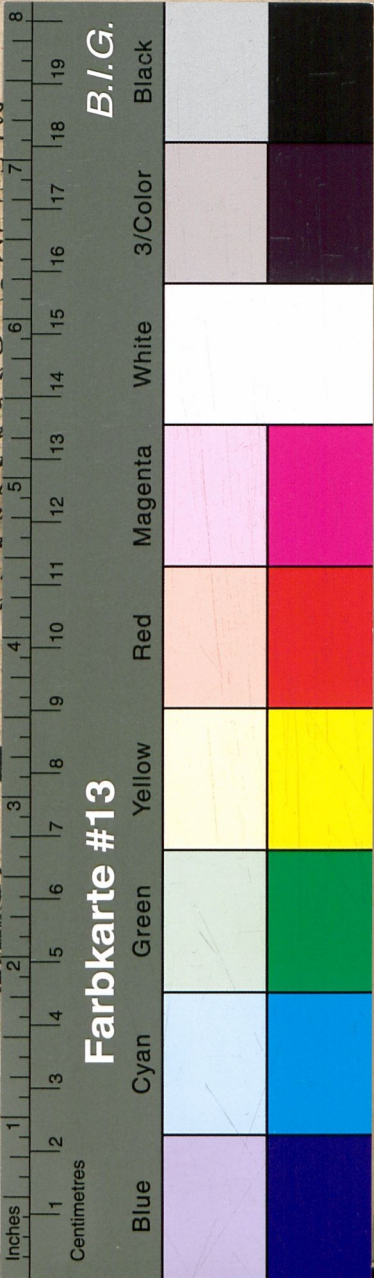

56.

ND 18

B.I.G.

Farbkarte #13

DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA
DE

1737/135
XXIIII
29

AQVIS DESTILLATIS OFFICINALIBVS

QVAM
PRÆSIDE

D. IOANNE HENRICO SCHVLZE
MEDICINÆ ELOQVENTIÆ ANTIQVITATVM ET
PHILOSOPHIÆ PROFESSORE PVBLICO
ORDINARIO

ACADEMIÆ CÆSAREÆ NATVRÆ CVRIOSORVM ET
REGIÆ SOCIETATIS SCIENTIARVM BERO-
LINENSIS SODALE

PRO GRADV DOCTORIS

RITE CONSEQVENDO

A. d. Junii Anni MDCC XXXVII.

PVBLICE DEFENDET

CHRISTIANVS GODOFR. LIEBERS

SCANDAVIENSIS MISNICVS.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

Litteris JO. CHRIST. HILLIGERI, Acad. Typogr.

22